

Svar på skriftligt spörsmål SSS 401/2021 rd

Svar på skriftligt spörsmål om att förebygga flyktingspionage

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 401/2021 rd undertecknat av riksdagsledamot Pirkka-Pekka Petelius /gröna:

Hur ska regeringen kontrollera att de nuvarande eller före detta medborgare i främmande stater som vistas i Finland inte blir föremål för flyktingspionage,

är dessa åtgärder tillräckliga samt

ska regeringen vidta åtgärder för att kriminalisera flyktingspionage?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Med flyktingspionage avses underrättelseverksamhet som utövas av representanter för en främmande stat för den främmande statens intressen, och som riktar sig mot en person som bor i Finland. Syftet med flyktingspionage är att kontrollera vad de personer som är föremål för underrättelseverksamheten gör, vanligen för att tysta kritik eller förhindra oppositionsverksamhet gentemot ett icke-demokratiskt ursprungsland. Flyktingspionage förknippas ofta med hot mot familjemedlemmar som är kvar i ursprungslandet.

Flyktingspionage bedrivs på många olika sätt och i många olika former internationellt sett. Trots det namn som används för företeelsen har den person som är föremål för underrättelseverksamheten inte nödvändigtvis flyktingstatus. Främmande staters verksamhet kan även rikta sig mot personer med finländskt ursprung, som agerar i opposition mot den främmande statens regering. Termen flyktingspionage kan därför vara vilseledande när det gäller fenomenets olika former.

Strafflagen innehåller ingen särskild straffparagraf om flyktingspionage. Det finns dock redan flera straffparagrafer som kan tillämpas på spionage riktat mot en person.

Hit hör åtminstone kränkning av politisk handlingsfrihet (SL 14:5), brott mot kommunikationsfrid (SL 24:1a), olovlig avlyssning (SL 24:5), olovlig observation (SL 24:6), olaga hot (SL 25:7), olaga tvång (SL 25:8) och dataskyddsbrott (SL 38:9). I praktiken har exempelvis filmning som skett i flyktingläger utretts under brottsbenämningen olovlig observation. Även den straffparagraf

om olaga förföljelse (SL 25:7a) som trädde i kraft i början av 2014 kan antas ha stor betydelse även i fall av flyktingspionage.

De befintliga straffparagraferna kan anses omfatta en ganska stor andel av alla situationer med flyktingspionage. Vad straffbarhetens omfattning beträffar skulle en ny straffparagraf närmast ha en kompletterande roll.

Utarbetande av en separat straffparagraf om flyktingspionage skulle vara förknippat med juridiska utmaningar. Det finns utmaningar redan i fråga om det rättsobjekt som straffparagrafen ska skydda; skulle den skydda den individ som är föremål för spionaget eller (Finlands) statliga intressen från den främmande statens verksamhet. Detta skulle även återspeglas i de åtalsrättsliga arrangemangen.

Ett specialdrag är också att underrättelseverksamheten utförs åt och av en främmande stat. Metoderna för underrättelseverksamheten kan vara sådana som i regel betraktas som normala, såsom att fotografera vid offentliga tillställningar eller samla information från öppna källor, eller så kan man ta reda på information via vardagliga samtal eller offentliga informationskällor. Det är svårt att ingripa i sådan verksamhet utan att kränka någons rättigheter. Den som gör sig skyldig till flyktingspionage kan åtnjuta diplomatisk immunitet, och påföljden blir då en diplomatisk reaktion (persona non grata-förklaring).

En förutsättning för nykriminalisering är att den inte ska vara förknippad med oöverstigliga bevisproblem eller andra processuella problem, som gör att man redan på förhand kan frukta att kriminaliseringen blir ganska effektiv. Den straffprocessuella bevisningen i ärenden som anknyter till främmande stater är klart svårare än genomsnittet.

När det gäller bevisföringen gällande händelser som inträffat i Finland är det mycket viktigt att den person som är föremål för underrättelseverksamheten samarbetar. Ofta kan personen dock på grund av sina erfarenheter, eventuella trauman och rädslor vara ovillig att medverka i förundersökningen och straffprocessen. Den finländska strafflagstiftningen och andra myndighetsåtgärder har ganska begränsade möjligheter att ingripa i hur den främmande statens myndigheter inom sitt eget land behandlar släktingar eller andra närstående till en person som är föremål för underrättelseverksamheten, vilket är ett typiskt orosmoment vid flyktingspionage.

Frågor kring flyktingspionage och kriminalisering av det har varit föremål för bedömning några gånger. Trots att det debatteras om ämnet och att det finns lämpliga brottsbenämningar är det svårt att få en helhetsbild av för fenomenets olika former hur allmänt flyktingspionage är. Att göra flyktingspionage straffbart ingår inte i regeringsprogrammet för denna regering. Justitieministeriet iakttar situationen inom sitt verksamhetsområde och besluter utifrån detta vilka fortsatta åtgärder det finns skäl att vidta.

Helsingfors 14.7.2021

Justitieminister Anna-Maja Henriksson